

Træk af Maltbæk degne- og skolehistorie

Af P. Gregersen.

Malt giver navn til et sogn og et herred, men tidligere ikke til en landsby. Denne er først i nyere tid opstået omkring kirken, der gennem århundreder lå ensomt mellem de tre landsbyer: Estrupby, Askov og Maltbæk.

Estrupby blev ødelagt under svenskekrigene (1657-60), hærget af svenskerne og derefter og navnlig af vore allierede, polakkerne, der havde slået lejre i Skudstrup syd for Kongeåen samt et sted her i sognet (Alkærsig mener ved Sønderskov mølle). Hvad krigen levnedede af menneskeliv, tog pesten, og byens jordtilliggende blev inddraget under Estrupgård. Da Estrupbys jorder ved udskiftningen påny blev udstykket i bondebrug, blev det som spredt bebyggelse, og Estrupby blev således til det nuværende Estrupmark.

I 1780 var der i Maltbæk by 14 gårde og 7-8 huse, i Askov 9 gårde og ingen huse, desuden i sognet Estrupgård og Fårehuset nede ved Egerisvangen; ialt 32 à 33 ejendomme i hele sognet.

Maltbæk var fra gammel tid hovedbyen. Her lå præstegården, degneboligen, i en årrække jorde-

moderbolig, desuden hyrdehus og huse for sognets håndværkere.

I det følgende fremdrages nogle træk vedrørende Maltbæk skole og dens lærere.

Sagnagtigt fortælles om en af degnene fra en fjern fortid, at han var noget forfalden. En søndag skulle han læse en prædiken i kirken og kom da med postillen under armen. Men han havde også brændevinsflasken med; den stak ud af lommen. På kirkegården gik en af sognemændene hen til ham og pegede på flasken. »Skal vi have af den i dag?« spurgte han. Degnen, der troede, han pegede på postillen, svarede: »Å, vi blander det«. Han mente, han ville føje noget af sit eget til det, der stod i postillen.

Derfra Mundheldet: »Vi blander det«, sagde den Maltbæk degn.

Christian VI påbød gennem forordninger af 1739 og 1740, at der inden udgangen af 1741 skulle være opført skoler overalt i landet. I henhold hertil mødtes derfor i Brørup kirke stiftamtmandens stedfortræder, herredsfogeden for Gøding, Malt og Skads herreder, herredets provst, præster og proprietærer — for Malt sogns vedkommende ejeren af Estrup, hans excellence generalløjtnant von Scholten, der dog mødte ved stedfortræder, og sognepræsten for Malt-Folding, pastor Niels Jensen Bloch (1733-44).

Efter forordningen skulle der, hvor degnebolig forefandtes »udgjøres, hvad tilbygning degneboligen måtte behøve«, og hvor ingen degnebolig var, opføres eller indrettes skolehuse.

Der opnåedes da enighed om »degneboligen i Maltbæk også til skolehus at indrette, som hele sognebørnene kan besøge og bliver til skoleholdet

deggen *Jens Bredenberg* sammesteds skolehold efter forordningen anfortroet, eftersom sognepræsten sammesteds dertil erklærede ham for dygtig.

Degnens løn for skoleholdet bliver årlig af sognets hartkorn penge 6 rdl. Græs til en ko, og 4 får nyder han på byens kogang og fårene ligeledes med byens kreaturer.«

Derimod var der lidt vrøvl med vinterfoderet; men de commiterede bestemte, at degnen af sogne-mændene skulle nyde vinterfoder for en ko, nemlig 48 lpd. rughalm og 64 lpd. hø. Fornøden ildebrand skulle han nyde udi skolen, medens vinteren varer.

Den første lærer ved Maltbæk skole (sammenbygget med den gamle degnebolig*) blev altså sogne- degnen for Malt-Folding *Jens Bredenberg*, der må antages at have virket til 1770. Degnen *Jens Bredenberg* og hustru er indskrevet som altergæster bl. a. 1767, og i en fortløbende fortegnelse i kirkebogen over døde i året 1770 anføres »Degnen *Bredenberg*«; men resten af vedkommende blad mangler.

Det var på præstens anbefaling, at *Jens Bredenberg* havde fået skoleholdet »anfortroet«, idet han erklærede ham for dygtig dertil. Men den ny pietistiske præst *Peder Wibe*, der tre år senere (1744) kom til Malt, har ikke kunnet tiltræde sin forgængers anbefaling. Det fremgår overbevisende af, hvad biskop *Brorson* skriver efter en visitats i Maltbæk:

»Sognepæsten hr. *Wibe* fremstillede meget grundigt og opbyggeligt Christi efterfølgelse, ligesom

*) Der er næppe tvivl om, at degnebolig og skole uafbrudt til 1858 har ligget på samme boplads, nemlig matr. Maltbæk nr. 8. Den forrige ejer af huset på nr. 8, *Mads Mikkelsen*, har under reparationsarbejde fundet mønter fra Fr. IV's, Fr. VI's og Fr. VII's tid.

han også beviser den samme udi liv og levned, men klagede over degnen for drukkenskab, som derfor blev straffet og lovede forbedring . . .« Men Wibe dømte alle sine sognebørn hårdt og for frem med stor voldsomhed.

Det er ikke usandsynligt, at *Peder Bering* blev Bredensbergs efterfølger; i 1777 var han og hustru til alters i Malt kirke. Den 25. april 1783 var der åstedsmøde i Maltbæk i anledning af forordningen om jordfællesskabets ophævelse. Ved denne lejlighed, beretter provst J. Nissen i »Malt sogn i vore oldefædres tid«, mødte degnen og skoleholderen Peder Bering eller Bjerring og foreviste en genpart af sognets skolefundats, i hvilken han hjemledes græsningsret til en ko og fire får. Da dette nu ved byens udskiftning blev ham betagen, bad han om vederlag derfor, hvilket blev bestemt på den måde, at der blev udlagt 5 tønder land nede i Godskedams ager, og dermed erklærede han sig for sig og sine efterkommere veltilfreds.

Der har endnu i min tid levet efterkommere i Malt sogn efter Bering, og det er her en gammel overlevering, at han er i slægt med Bering fra Horsens, der i russisk tjeneste opererede i strædet mellem Asien og Amerika, der bærer hans navn. Berings dødsår er mig ubekendt, og de gejstlige skifteprotokoller for vedkommende tidsrum er gået til grunde.

Heller ikke ved jeg, hvornår *Peder Koch* tiltrådte som sognedegn og skolelærer; men i 1803, da hans navn findes på den første ligning af »Malthe sogns fattig-korn og penge«, er han allerede 54 år gl., og to år forinden blev degneenken Mad^{me} Bering begravet 62 år gl., men det er naturligvis

for dristigt alene på dette grundlag at angive ham som Berings efterfølger.

På nogle af de følgende ligninger som også på en folketællingsliste er han af pastor Poul Sveistrup (1803-20) opført som sr. Koch, degn i Maltbæk. Titlen sr. (seigneur) betegner ham som en mand uden for bondestanden. Hvilke forudsætninger han iøvrigt havde for at bestride sit embede er ubekendt. Af undervisningen på de nye seminarier fik de siddende degne og skoleholdere jo ingen gavn, siger Alkærsig i værket om Vejen sogn, og da de i almindelighed trængte hårdt dertil, undgik der i 1810 et cirkulære fra cancelliet, der henstillede til præsterne at oprette kursus på 3 måneder. Et sådant kursus oprettede nævnte Poul Sveistrup i Maltbæk præstegård. Der var i dette tilfælde kun tre deltagere: Erik Jensen i Lindknud, Johannes Brinch i Vejen og naturligvis Peder Koch.

Degnene var fattige, og Koch var ikke nogen undtagelse. En hjemvendt soldat, Poul Thomsen, der nok ved hjemkomsten har haft penge på lommen, kom senere på fattigvæsenet, og han påstod nu, at han havde penge tilgode hos flere. Blandt dem var Koch. Fattigprotokollen for 1808 udviser, at »degne sr. Koch tilstod at være skyldig til Poul Thomsen 4 rdl. 2 mark«. Koch betalte sin gæld i 2 rater, først de 4 rdl. og nogle måneder senere de 2 mark — ikke til Poul Thomsen, men til fattigvæsenet, der havde overtaget ham.

Kochs sidste år har i det hele taget ikke været lyse. Folketællingslisten af 1814 siger, at han var enlig; dertil kom at hans boligforhold var mere end elendige.

Den forholdsvis nye skolebygning (opført 1791) har vel ikke været så ringe, set med datidens øjne;

men den ældre degnebolig, med hvilken skolen var sammenbygget, var faldefærdig. Om tilstanden vidner følgende synsforretningsprotokoller, som pastor Sveistrup har ført på de bageste blade i Malt sogns kikebog (meddelt mig af pastor Kelstrup, Malt):

»Anno 1813 den 30. maj var jeg tilstede for [ligeledes] at tage det befalede syn over skolebygningen i Maltbæk, som efter indskriften over døren består af 3 fag. Der er tavlemur og egebindingsværk og opført til dette brug af cl. assessor Laurtrup og ved vestre ende sammenbygget med degneboligen. Til at tage dette syn var nærværende de 2de bygningskyndige mænd Peder Marcussen af Søhuset og Hans Sørensen af Maltbæk. Disse 2 mænd bemærkede følgende mangler:

- a. Ved taget behøves nogen liden forbedring med lyng.
- b. Ved loftet fandtes intet at udsætte.
- c. Ved vinduerne var det eneste slagvindue endnu ikke forsynet med hænger, desuden manglede en rude. Ved foden af skolebygningens nordre side samt vestre ende behøves en grøft til at aflede vandet. Degnen, som var tilstede, bemærkede, at gulvet burde omlægges, fordi det var meget ujævnt; men synsmændene mente, det endnu kunne opsættes

Fremdeles blev taget syn over de øvrige 5 fag, som kaldes degneboligen, hvorved fandtes betydelige mangler, hvilket sr. Koch lovede at ville istandsætte endnu i denne sommer med lægter og tag. Fremdeles lovede han at lade istandsætte underdelen af bemeldte 5 fag, så snart hans evne og lejlighed tillader, såvel med manglende tømmer som mur m. v.«

Synsmændene veg altså uden om at pålægge beboerne udgiften ved at omlægge skolestuens lergulv, skønt det sikkert har været i en meget sløt forfatning, når den langt fra forvænte sr. Koch fremsatte ønske om at få det jævnet. Vedligeholdelsen af degneboligen påhvilede derimod degnen selv; men det var næppe af den grund, men af bitter nødvendighed, at reparationen skulle påbegyndes i »denne sommer«. Boligen var faldefærdig. Året efter (1814) erklærede synsmændene: »Forresten er denne bygnings tømmer i det hele gammelt og affældigt og vil ingenlunde uden af nyt at opføres blive tjenlig til beboelse.« Kort tid efter havde han bispevisitats, og den har nok ikke gjort tilværelsen lysere for ham; thi biskoppen, Victor Kristian Hjort, skriver i sine visitatsoptegnelser fra 1815: »Malt 28. maj. Degnen er aflægs, Koch er svag og skal søge afsked.« Såvidt kom det dog ikke. Han døde få måneder efter, 1. september 1815, 66 år. gl.

Christian Nielsen (1815—39) blev Kochs efterfølger som kirkesanger og skolelærer i Maltbæk. Han var da 22 år gl. og blev 16. juni, et halvt års tid efter sin tiltræden gift med Ane Kathrine Pedersdatter, ligeledes 22 år gl., der var datter af Peder Madsen også kaldet Peder Kragh, skrædder og ejer af Urupgård i Maltbæk. Hun kaldes lejlighedsvis ved faderens tilnavn Kragh (også efter giftermålet); men i 1829 benævnes hun Thrine Nielsen Gjordemoder.

Fem dage før brylluppet deltog den unge lærer i det årlige syn over skolebygningen. Det, man længe havde ventet, var nu sket: degneboligen var sunket sammen. Protokollen herom siger kort og godt, at der holdtes syn »over skolebygningen i Malt-

bæk, hvormed et fagh af den *nedfaldne* degnebolig er forenet.«

Chr. Nielsen var enarmet. Hans sønnesøn, malermester Chr. Nielsen, Vejen, har fortalt mig, at forlængst afdøde gårdejer Knud Hansen, Estvadgård, har sagt, at »det var de forbandede englændere, der var skyld i, at Chr. Nielsen kom af med sin arm«. Chr. Nielsen havde en meget smuk og fast håndskrift, men det var et problem for en enarmet at skære sig penne af en gåsefjer; det klarede han dog smukt ved hjælp af en lille skruestik.

Der var ikke fagtrængsel i folkeskolen. Christian VI havde i de nævnte forordninger befalet, at der skulle undervises i fire fag: religion, læsning, regning og skrivning. En autoriseret examensprotokol for Malt-Folding kommune for årene 1815-18, der endnu er bevaret, omend i defect tilstand, anfører stadig kun de fire, hvoraf ihvert fald pastor Sveistrup så åbenbart har lagt hovedvægten på religion og læsning, idet han ved examen kun gav karakterer for disse to fag, men her også for hvert enkelt barn. Tilstrækkelig kristendomskundskab var en forudsætning for at blive konfirmeret og dermed få adgang til alterbordet.

Derfor kunne somme børn komme til at gå i skole til de var 16-18 år.

Ved den halvårige examen lige efter Kochs død er i examensprotokollen på samme side opført 21 elever: 2 på 13 år, 2 på 14, 15 på 15 og 2 på 16 år, og formanden for skolekommissionen pastor Sveistrup protokollerer efter endt examen følgende: »De på denne side anførte har meldt sig for at forberedes til confirmation. Men deriblandt blev Ane Marie Erichs Datter afvist som aldeles ukyn-

dig i alle henseender. De tvende første [de 13 årige] meldte sig ikke til confirmation.

Således forrettet i Maltbæk skole den 12. oktober 1815. Sveistrup.«

Den afviste Ane Marie var 16 år. For læsning har hun fået karakteren »begyndt« og for religion »intet«. Af nemme betegnes hun som »tung«. En sådan stakkel kunne ikke modtages i Vorherres daværende forgård, konfirmandstuen, og på den ydmygelse, der tilføjedes den unge 16 årige pige, tænkes der ikke. Begivenheden fælder vel ingen dom over pastor Sveistrup. Enhver tid skal bedømmes ud fra tidens tankegang. Og sådan var den altså. Ane Maries skæbne kunne ethvert svagt begavet barn komme ud for. Analfabeternes tal var stort, og man kunne godt, også endnu 25 år senere, være en anset mand i sit sogn, selv om man ikke kunne skrive sit eget navn. Så sent som i 1841, da anordningen angående landkommunalvæsenet af 13. aug. trådte i kraft, blev der den 6. december i Maltbæk skole foretaget valg af 5 medlemmer (foruden den selvskrevne sognepræst) til det nyforordnede sogneforstanderskab, og blandt de valgte var gårdejer Peder Thomsen, Stensmark. Han underskrev perioden igennem med ført pen.

Chr. Nielsen døde af tæring 21. maj 1839 kun 45 år. gl. Hans enke Kathrine Nielsen (Kragh) købte da en ejendom (matr. Maltbæk nr. 10 d) med tilhørende jordlod, der i hartkornsansættelse var som skolelodden, hun fraflyttede. Hun ernærede sig herefter som jordemoder. Også hun døde af tæring 29. sept. 1852, 59 år gl. Efter hendes død kom sognepræsten, pastor Tetens, iøvrigt i sin egenskab af formand for sogneforstanderskabet i en heftig og

bitter strid med sognets beboere om, hvor i sognet en ny jordemoderbolig skulle placeres.

I ægteskabet var der 10 børn, hvoraf dog 4 døde som spæde. En søn Peder Nielsen, f. 1821, kom i handelslære i Ribe. Han etablerede sig i 1848 i Varde og blev storkøbmand. Han sejlede varer fra Hamborg til Varde, og der fortælles, siger malermester Chr. Nielsen, Vejen, lærer Niensens sønnesøn, at han holdt gilde for tolderne, fordi der sommetider kunne »være lidt« i bunden af lasten. Han døde uden nogensinde at have været syg, »døde uden lægehjælp« i 1916, 95 år gl. Den ældste datter, Karen, blev gift med rebslagersvend Jesper Jessen Nybro. Deres sønnesøns søn er nuværende skoleinspektør Johannes Nybro, Rødding. En anden søn, Frederik Nielsen, boede i kirkehuset og blev ringer efter Peder Iversen, der dræbtes, da kirkeklokken styrtede ned over ham.

Jørgen Thomsen Stengaard (1839-49) blev Chr. Niensens efterfølger. Malt og Folding sogne udgjorde indtil 1912 en kommune, og efter det vidnesbyrd, samtiden har givet ham, forekommer det ret uforståeligt, at han blev beordret fra skolen i Folding (Nørbølling) til det bedre embede i hovedsognet. Forklaringen er nok den, at embedet i Nørbølling økonomisk betragtedes som et begynderkald med lav lønning, og at sogneforstanderskabet ikke ønskede nogen forandring heri, og at man derfor ikke kunne forsvare at lade en mand med 6 børn blive siddende her.

Da skoledirektionen i 1846 rettede en anmodning til forstanderskabet om en indstilling til forbedring i skolelærernes kår, anholdt sogneforstanderskabet om, at »Folding sogn ikke måtte indstilles til større byrder til skolevæsenet, og at skole-

lærerembedet [i Nørbølling] stedse måtte betragtes som begynderkald, hvorfra haves fortrin til befdring«.

På dette fortrin og næppe på andre fik Stenggaard så embedet i Maltbæk. Sogneforstanderskabet holdt sine møder i Maltbæk skole, og ved et sådant møde d. 9. juni 1845 traf formanden pastor Tetens lærer Stenggaard. Han var beruset og fræk nok til at svare igen, da præsten irettesatte ham. I det påfølgende møde fremdrog pastor Tetens hændelsen og refererer i protokollen: »Formanden fremførte en mundtlig klage over skolelæreren, der ved forstanderskabets møde befandtes i beskænket tilstand og på grund heraf endog viste sig overhørig. Forstanderskabet formentte, at en forandring af skolelærer ville blive fornøden, da der rettelig af beboerne førtes klager over den nærværende. Da man ikke kunne komme til afgørende bestemmelse denne gang, blev sagen opsat til næste gang.«

Næste møde afholdtes 4 mdr. senere, d. 9. oktober, og »Sagen nr. 4 fra forrige møde angående skolelæreren i Maltbæk toges påny under overvejelse. Forstanderskabet andrager på for amtskoledirektionen, at degnen og skolelæreren må blive tilholdt at lønne en substitut, som foreslås af sogneforstanderskabet og vælges af direktionen eller biskoppen.«

Citaterne fra de to møder må vist læses således, at ikke alle medlemmer af forstanderskabet på stående fod har været villig til at gå ind for Stengaards afskedigelse, hvis pastor Tetens' noget ubestemte krav om en formulering om »en forandring af skolelærer« skal forstås således.

Pastor Tetens er fra andre begivenheder i sognet kendt som en meget selvhævdende og meget

stridig mand, og det er værd at lægge mærke til, at han foruden Stengaards beruselse kun anfører, at han havde vist sig »overhørig«, da præsten satte ham i rette. Der er dog vidnesbyrd nok om, at Stengaards færd og arbejdsindsats i skolen ikke har været mønstergyldig, og der er overvejende sandsynlighed for, at de klager, der fra anden side er fremsat, men ikke nærmere specificerede, har været velbegrundede, thi den vedtagelse, man i sogneforstanderskabets næste møde nåede frem til, at der skulle søges ansat en substitut for Stenggaard, betød en betydelig udvidelse af skoleudgifterne, og den kom sognet selv til at betale.

At han ved lejlighed — sjældnere eller oftere — tog sig en tår over tørsten har næppe i de tider vakt større forargelse. Den henstilling, der gives den hjælpelærer, der ansattes, kunne tyde på, at Stenggaard foruden andre forsyndelser også rigeligere, end skik og brug var, har anvendt ferle og ris.

Ved årets slutning indgav pastor Tetens den obligate indberetning om sin tilsynsvirksomhed, skolernes tilstand og lærernes forhold. I rubrikken for lærernes »flid og forhold« gav han for Stenggaard karakteren mådelig, medens Davidsen, Nørhølling, opnår betegnelsen rosværdig. Indberetningen viser iøvrigt pastor Tetens som en flittig tilsynsmand. Han anfører, at han i årets løb har tilset Maltbæk skole 25 gange, Estrupmark skole*), der lå ret vest for Katrinelund, og hvor læreren fra Maltbæk også har holdt skole, 13 og Nørhølling skole 16 gange.

Få år efter, i 1850, modtoges en skrivelse fra kultusministeren, der meddelte, at indberetning

*) Skolehuset på Estrupmark, rejst efter udskiftningen.

om degnes, kirkesangeres og skolelæreres embedsflid samt om præsternes skolebesøg kunne bortfalde. Omtrent samtidig forlangte ministeriet oplysninger angående embedsbrevs fremsendelse mellem provst og præster, og ifølge besvarelsen var det for degnene ydmygende forhold, der måtte sidde som en betændelse i kødet, at de skulle løbe med præstens embedsbreve, endnu opretholdt i Malt-Folding. Og uden godtgørelse!

Myndighederne fulgte sogneforstanderskabets fremsatte andragende om ansættelse af en hjælpelærer for Stenggaard fra 1. novbr. 1846, og forstanderskabet fandt på forhånd »anledning til at anmode hjælpelæreren om at omgås børnene med mildhed og ikke at anvende strenge revselsesmidler uden først at indhente tilladelse af forstanderskabet.«

Samtidig med, at Stenggaard fik en medhjælper, Kristen Pedersen, ved Maltbæk skole, meddeltes også beskikkelse til Peder Hansen for Estrupmark, og hermed var begyndelsen til udskillelsen af Estrupmark-distriktet som selvstændigt gjort. Det fuldbyrdedes en halv snes år senere.

Lærernes økonomiske kår var ikke gode, og skoledirektionens henstillinger om forbedringer søgte man at slippe uden om. Kommunen holdt igen og gav også i andre henseender knebent mål, hvor det kunne lade sig gøre. Da der ikke var udlagt jord nok efter forordningen, klarede man sig med at leje et stykke af Knud Hansen, Estvadgård, og da denne opsagde lejemålet, købte man af fostermoder madam Nielsen en ved skolen beliggende toft; men da fordringen heller ikke hermed var opfyldt, tog man et stykke af legepladsen »til fuldt vederlag for græsning«. Helt utroligt lyder

det, at der heller ikke var opført bageovn i lærerboligen på en tid, da enhver familie måtte bage sit eget brød. Også her klarede man sig med at leje, så bagning måtte foregå andetsteds i byen. Først da den lejede ovn var »ubrugelig og desuden solgt og skulle nedrives, bestemtes, at en bageovn skulle opføres i degneboligen.«

I forårets 1847 spores overgangen til vestjysk skoleordning, idet en del af beboerne søgte om fritagelse for sommerskolegangen for børn over 10 år, hvilket medførte at sogneforstanderskabet over for skoledirektionen anbefalede, at skolegangen om sommeren for øverste klasse måtte indskrænkes til 6 timer ugentlig.

Jørgen Thomsen Stengaard var gift med Dorthe Hansdatter. Børneflokket var i Maltbæk øget til 8; men også familien Stengaard hjemsøgte af tuberkulose. Stengaard døde 15. april 1849 af »brystsvaghed«, og 2 døtre, henholdsvis 21 og 23 år gl. døde af »tæring« i Malt kirkehus, som Stengaards enke tilligemed den tilhørende lille jordlod havde fået overdraget for livstid. En datter var krøbling og kom under fattigvæsenet.

Det nævnte kirkehus, i hvilket enken fik bolig, var i 1818 af godsejer L. F. Lautrup, Estrup, skænket til Malt sogns skolevæsen. Også den næste lærerenke, madam Davidsen, fik bolig her. I 1868 ved den nye kommunallov gennemførelse opførtes huset på fortegnelsen over Malt-Folding kommunes ejendomme, og det mistede efterhånden karakter af et legat til skolen.

I 1897 var huset gået i forfald og ansat til en værdi af 510 kr. Det blev da overdraget til kirkeværgerne fra Malt kirke, der lod det nedbryde og derefter byggede det nuværende kirkehus med

sognerådslokale, bolig for kirkegårdsgartneren og stald. Der var den servitut på huset, at der altid skulle være plads til godsejerens vogn og heste under gudstjenesten.

Lorenz Davidsen (1849-69), der 1839 blev Sten-
gaards afløser i Nørbølling, blev det nu også i
Maltbæk. Han var søn af landmand David Jen-
sen og født i Hejnsvig sogn i 1806 og var 43 år, da
han kom til Maltbæk. Hans hustru var 51 år og
hed Abelone Andersdatter. Før ansættelsen i Nør-
bølling havde Davidsen været lærer i Vamdrup, og
her oplevede han degnen for Hjarup og Vamdrup
sogne Oluf Hansen Linds modstand mod Evange-
lisk christelig Salmebog, der påførte Lind tre rets-
sager, hvoraf een gik til højesteret (se J. Nissen,
Fra Ribe Amt 1905). Davidsens mistede et barn,
og ved begravelsen, sang Lind salmen: »Hvo ved
hvor nær mig er min ende« efter den gamle salme-
bog. Under retssagen undskyldte han sig med, at
præsten havde bedt ham synge den, og da han ikke
vidste, at den stod i den ny, sang han den efter
den gamle; men denne undskyldning ville retten
dog ikke lade gælde.

Lærer Davidsen havde et godt lov på sig, inden
han kom til Maltbæk. Efter de vidnesbyrd, der
foreligger, må han have været en meget dygtig læ-
rer.

I skoleprotokollen for Folding skriver biskop
Tage Müller, Ribe, efter en visitats: »1840, d. 9.
maj, visiterede jeg Nørbølling skole. Nogle børn af
øverste klasse læste m. g. i bog; enkelte børn må-
delig; i det hele var læsningen ret god. Religions-
kundskaben efter lærebog og bibelhistorie var
meget forskellig; men den umiskendelige flid, den
i fjor ansatte lærer har anvendt på, at børnene

skulle tænke ved det, som de læse, fortjener megen ros. Skriften antagelig; det nuværende slette skolelokale levner ei tilbørlig plads for de skrivende børn. I regning er gjort den fremgang, som kan forlanges efter omstændighederne. I ned. klasse læste adskillige børn godt i bog, adskillige dårligt, deriblandt et par børn, henved 14 år, der også i anden henseende var uvidende. Til regning var lagt god grund; men ved skrivningen bør der ses langt mere på, at bogstaverne fra begyndelsen dannes ordentligere. De gymnastiske øvelser ere vel kun i ringe grad fremmet, men med orden. Jeg erkender de velgørende frugter af skolelærer Davidsens virksomhed, der også har fået indflydelse på børnenes sang; og jeg ønsker ham al den understøttelse og opmuntring, hans nidkærhed fortjener.

Tage Müller.«

Og et par år efter, da Davidsen havde været på stedet i tre år, visiterede provst Eiler Nørhølling skole, og skriver herom ikke mindre rosende: »1843, d. 8. november, visiterede jeg i Folding sogns skole i Nørhølling. 4 drenge og 2 piger læste ikke med færdighed, alle øvrige børn læste meget rigtigt, fulgte nøje skilletegnene og viste, at de forstode, hvad de læste. Den øverste dreng og pige havde bragt det særdeles vidt i regning, flere af de øvrige læste godt. Deres skrift var ret god. I religion svarede de ældre børn med færdighed og forstand. Lærebogen var omhyggeligen, udførligen og flittigen gennemgået med dem. I geografien var der undervist med megen fremgang ligesom og i verdenshistorie, flere børn kjende de almindelige regler for retskrivning og skrive temmelig fejlfrit. Skolens duelige og nidkære lærer arbejder med rosværdig flid og lyst.«

Da loven af 1854 om forligsmægling trådte i kraft, valgte sogneforstanderskabet Davidsen til forligsmægler, hvilket hverv han bestred til sin død.

Davidsen blev indblandet i en strid, som dog nok sognepræsten pastor Tetens, var initiativtager i. De tre proprietærer Jens Momsen, Sønderkov, tiendejer Frits Momsen og Jantzen, Kathrinelund, samt gæstgiver Lund havde, formentlig over et længere tidsrum, på årets tre højtidsdage erlagt et så ringe højtidsoffer, at præsten og lærerne i forening havde fremsendt en ansøgning om at ansætte de nævnte herrers offer til 2 rbd. til præsten og 1 rbd. til lærerne. Andragendet behandledes på sogneforstanderskabets møde d. 12. jan. 1852. Sognepræsten veg sit sæde som formand, og de øvrige medlemmer afgav den erklæring, at de intet havde at erindre mod andragendet; men at de tillod sig at anbefale det som passende og billigt, idet de anså »de erlagte offere respektive 4 sk. [til præsten] og 2 sk. [til lærerne] for upassende for mænd i sådanne stillinger.«

Amtet gav ansøgerne medhold.

Davidsen var foruden lærer også gårdejer, idet han i Maltbæk købte en gård, der senere er købt af ejeren af Toftegård og lagt til dennes jorder.

Spørgsmålet om en endelig deling af skoledistriktet, der indledtes med antagelsen af de to »substitutter» for lærer Stengaard såvel i Maltbæk som ved skolehuset i Estrupmark, blev nu aktuelt. Der påbegyndtes forhandlinger mellem myndighederne og sogneforstanderskabet om at bygge en selvstændig skole på Estrupmark for den nordre del af sognet, og derefter og senest ved Davidsens afgang rykke Maltbæk skole længere mod syd.

Delingen fandt dog sted i Davidsens tid. Han søgte om lov til at vælge mellem de to skoler, og da den nye skole i 1858 byggedes for Maltbæk distrikt, valgte han denne. Han fortsatte herfra med at være kirkesanger, og biskoppens kaldsret til Maltbæk skole opretholdtes. Estrupmark skole var bygget året før, og det gamle skolehus, som den erstattede, solgtes for 53 rdl.

Davidsen døde i embedet d. 6. november 1869 63 år gl. Dødsårsag: tyfus. Hans efterfølger blev

Otto Frederik Paludan (1870-78) født i Tranebjerg på Samsø 2. novbr. 1839, søn af læge Adolf Paludan og hustru Julie, f. Hellesen. Da faderen døde tidligt, kom Otto Paludan i Handelslære hos sin morbror, grosserer H. C. Hellesen, men læste derefter til lærer på Skårup Seminarium, hvorfra han dimitteredes i 1861. Indil 1870 var han andenlærer i Bøstrup på Langeland, og her blev han gift med en fordreven ditmarsker, lærer Gottschaus datter Kirstine.

Da Otto Paludan fra Bøstrup søgte Maltbæk var der 19 ansøgere. Blandt disse var Davidsens søn. Som et udslag af hengivenhed for den gamle skolemand og også talende til gunst for sønnen, der var vikar i det ledige embede, men ikke havde lærereksamen, tør vel den omstændighed tydes, at sognerådet hos biskoppen forespurgte, om han kunne komme i betragtning ved besættelsen af embedet; men biskoppen svarede, at han ikke ville kunne kaldes. Sognerådet indstillede Paludan som nr. to. Så skete der det, at distriktets beboere af en eller anden grund hellere ville have nr. 3 end den mand, sognerådet havde indstillet som nr. 1, og en deputation tog ud til biskoppen for at bede ham kalde nr. 3. Biskoppen gav fornuftigvis deputationen det

svar, at såfremt der skulle være noget at udrette i denne sag, måtte der tilvejebringes en erklæring fra sognerådet, der gik i retning af beboernes ønske. Sognerådsformanden, landinspektør Johannes Jensen, Christianshøj, indkaldte derefter til fællesmøde mellem sognerådet og deputationens ordførere. Mødets resultat blev en erklæring fra sognerådet, der gik ud på, at da der ikke var fremkommet noget som helst, der kunne kaste skygge på den som nr. et indstilledes person eller karakter, fandt sognerådet overvejende betænkelighed ved at ændre indstillingen; men da nr. et måske kunne være mindre tjent med at begynde blandt en befolkning, der var ham ugunstigt stemt, og da sognerådet ikke havde nogen særlig anledning til at foretrække den ene af de tre kandidater frem for de andre, da de alle måtte anses for særdeles værdige, så henstillede man til biskoppen at træffe valget, og man ville erklære sig tilfreds, hvorledes dettes udfald end måtte blive. Og så gik det naturligvis sådan, som det måtte gå. Det blev ingen af de to, men manden i midten: Paludan.

En ven og kollega af Paludan skrev i en nekrolog ved hans død, at han var en overordentlig flittig og interesseret lærer, der særlig forstod at interessere børnene for zoologi og botanik, som flittigt studeredes i naturen. Det var nok ikke så almindeligt i folkeskolen så langt tilbage i tiden. Enkelte gamle i sognet kunne huske ham, da jeg kom til Maltbæk, og også de gav ham det bedste lov. Han var øbo og syntes nok, der var barsk og fattigt på træer her i Jylland, og han plantede meget både i hegn og have. Han var tidligt og sent på færde, arbejdet var hans lyst og glæde, hedder det om ham, og det gjaldt ikke alene arbejdet i skolen,

men også i have og mark, der altid var i mønster-værdig orden.

En af hans sønner, pens. toldassistent Adolf Paludan, Helsingør, der i 1946 som 75 årig besøgte sin fødeegn, fortalte mig, at han som 10 årig, 3 år efter Paludans forflyttelse til Sjælland, havde været med faderen på besøg i Maltbæk, og det stod for ham som et strålende eventyr. Beboerne kørte dem fra sted til sted, og det var svært at komme videre, når de først var kommet inden for dørene. »De holdt på os«, sagde han, »og ude i gården holdt vognen, der skulle køre os til det næste sted.« Og han berettede om en sædvane, der iøvrigt holdt sig langt frem i tiden, at gårdmændene på skift kørte for læreren (kirkesangeren), når han skulle til bryllup eller begravelse. »De stod ligefrem på ekspektanceliste, og far skulle passe nøje på, at rækkefølgen blev overholdt, for at ingen skulle blive fornærmet.« Uden synlig malice tilføjede han, at den, der kørte, jo også kom med til gildet.

Der var temmelig langt for kirkesangeren til Malt kirke, selv om der dengang var en direkte kirkesti. Og almindelige søndage måtte Paludan gå. Klokkeringningen til gudstjenesten påhvilede kirkesangeren; men sønnen mente at kunne huske, at faderen kun ringede tredje gang, og at klokkeren ellers besørgede ringningen. Spørgsmålet om klokkeringningen medførte iøvrigt en kortvarig konflikt med sognerådet. Kirkesangeren var kaldet med forpligtelse til at besørgе klokkeringningen og til at renholde kirken og altertøjet, og i kaldsbrevet var hans godtgørelse herfor ansat til 10 rdl. årlig. Som anført var der, efter at skolen var flyttet længere mod syd, temmelig langt til kirken, og Davidsen havde derfor lejet til ringningen, og sogne-

rådet havde i den anledning tilstået ham yderligere 5 rdl., og da Paludan var tiltrådt, havde sognerådsformanden (tidl. nævnte landinspektør Johs. Jensen) lovet ham det samme. Året efter sin ankomst søgte Paludan om at få beløbet hævet med endnu 5 rdl. til ialt 20 rdl.; men der var nu kommet et nyt sogneråd med gdr. Jens Ebbesen, Melvangård, som formand, og det ny sogneråd hævdede nu, at de 5 rdl. af Johs. Jensen kun var tilstået midlertidigt og »ikke indført i sognerådets protokol«! og sognerådet besluttede derfor ikke alene ikke at bevilge yderligere 5 rdl., men også at inddrage de ham tidligere bevilgede 5, så han kom ned på de oprindelige 10 rdl.

Paludan er åbenbart gået videre med sagen; thi 3 måneder senere forelå til sognerådets erklæring en ansøgning om forhøjelse af betalingen for ringningen, og sognerådet begrundede da nægtelsen af nyt tilskud og inddragelsen af det gamle ved at »tage sig den frihed at oplyse om«, at da tilskuddet af 5 rdl. i sin tid blev bevilget, var der en ældre kirkesanger, der ikke selv kunne ringe klokken, og som havde voksne børn at skulle forsørge og sætte i vej for den modtagne skoleløn, hvorfor sognerådet anså det for passende at give ham et sådant tilskud. Ved hans død blev embedet opslået vacant med de anordningsmæssige 10 rdl. til ringning o.s.v., og det har aldrig været det nuværende sogneråds mening, at lærer Paludan skulle vedblive at have tilskuddet. Først da han for et par måneder siden ansøgte om yderligere tilskud, kom det til sognerådets kundskab, at han også havde beholdt de 5 rdl., og det blev da besluttet, at han for fremtiden skulle have den anordningsmæssige betaling, da hans løn iøvrigt var stor nok til en ung

mand uden videre familie, så han ikke behøvede ekstraordinær tilskud fra kommunen.

Men dermed var sagen ikke ude af verden. Det viste sig senere, at Paludan, der havde fået sidste halvdel af sin årsløn udbetalt, alligevel havde sat sin regning for højt og havde ladet sig udbetale 15 rdl. i stedet for 10 rdl. i ringeløn, hvad man havde opdaget ved senere at efterse regningen, og nu skydes der med skarpt, idet »der resolveredes at sagsøge ham for bemeldte 5 rdl., hvis han ikke godvilligt tilbagebetalte dem.« Men i det næste halvår må luften være mildnet mellem den nye lærer og det nye sogneråd; thi da »tilstodes ham den ansøgte forhøjelse.«

Omtrent samtidig havde der været et andet lille økonomisk mellemværende. Der var kommet en regning fra Chr. Bødker vedrørende Maltbæk skole. Det »vedtoges at betale efter regning undtagen for bund af en seng og en kuekrøb, som er ansat for 2 rdl. og 3 mk., som sognerådet ikke kunne indlade sig på«. Men også her gik sognerådet i sig selv og vedtog efter henstilling fra Paludan at betale både sengebunden og kokrybben.

Paludan blev kun i Maltbæk i 8 år. En ungdomsven fra Falstertiden var blevet sognerådsformand i Uggerløse ved Holbæk, og efter opfordring fra ham søgte og fik han i 1878 et embede her, der lønningsmæssigt lå betydeligt over embedet i Maltbæk.

Paludan var svoger til skolebogsforfatteren Chr. Westergaard. I dennes hjem traf han jævnligt Zakarias Nielsen og den såkaldte skolelærerlitteraturs mænd, og sønnen mindes med særlig glæde sin fars samtaler med disse idealistiske og begavede personligheder. Paludan fortsatte i Uggerløse

til han i 1912 var 73 år gammel. Sine sidste år tilbragte han i Gentofte, hvor han døde 1920, 81 år gl.

Peder Christian Andersen Mejer (1878-84) var født i Arnum skole (Sønderjylland) 8. april 1845, søn af lærer og degn Anders Hansen og hustru Johanne, f. Mejer. Arnum skole lå nær ved alfarvej, og der var altid åbne døre, for hvem der søgte derind, sagde efterskoleforstander Knud Pedersen, Skibelund, engang ved en festlig lejlighed for den Mejerske familie. P. C. Mejers ældste bror blev præst, og det ville han også helst selv have været; men lærerlønningerne var beskedne og tillod ikke 2 sønner efter hinanden at tage embedseksamen ved universitetet.

Det hedder i en mindeartikkel om ham: »Som følge heraf gik rejsen i en ganske ung alder til det gamle historiske Jelling. Sognepræsten Svendsen, som tillige var seminariefors­tan­der, var en af Grundtvigs nære og kære disciple med meget stor indflydelse i elevernes kreds som i menigheden i Jelling og Hoven. Man sagde i Nabosognene: I Jelling lyder kirkesangen, så loftet løftes, og væggene udvides. Man føler ikke, det er et lille og gammet hus, som rummer os. — Vist er det, at en flok bevidst levende unge mænd med lyst, mod og vidt udsyn tog ud fra Jelling seminarium.«

Disse forudsætninger for Mejers gerning som skolemand anføres, fordi de rammer noget væsentligt, der synes at præge ham for livet. Hans mål var at bringe Grundtvigs og Kolds skoletanker og undervisningsmåde ind i skole og hjem. Men den konkrete oplysning i mindeartiklen, at han var en af de unge, der udgik fra Jelling, er ikke rigtig.

Han læste på Blågårds seminarium og tog sin eksamen herfra 1866.

Sin første virksomhed fik han som hjælpelærer hos sin far i Arnum; men embedet her var for stort til, at den unge mand kunne kaldes til det, da faderen døde to år efter. Der byttedes gårde. Læreren i Københoved blev forflyttet til Arnum og Mejer til Københoved, hvor han forblev i tiåret 1868-78. Han blev i 1869 gift med sin kusine Hansine Margrethe Hansen, degnens datter fra Øster Linnet; men året efter mistede han både hende og en nyfødt datter. To år efter ægtede han Anna Cecilie, datter af gårdejer Jes Lorentsen, Holstedgård.

I lokalhistorien »Københoveds Bysamfund« fortæller Marie Boesen bl. a.: »Lærer Mejer betegnes i visitatsbogen som »barneglad og ret duelig«. Han og hans kone var meget afholdt her i byen. De var begge venlige og livlige, og Mejer sang gerne og godt. Jeg har flere gange, efter at lærer Mejer var flyttet her fra byen, hørt min mor sige, når hun kom hjem fra en eller anden festlighed i byen, enten det nu var i sorg eller glæde: sangen gik så godt, for Mejer var der.

Skrumsager fortæller i »Æt og Minder«, at da udgivelsen af de danske blade i Sønderjylland var forbudt under den fransk-tyske krig 1870, og det heller ikke var tilladt at få kongerigske aviser sendt med posten, hentede man dem hver dag på Skodborghus. I mørkningen samledes så en del af byens folk hos Skrumsagers, og der blev læst højt af de danske aviser. En aften blev der således læst en meget varm opfordring fra en kreds af mænd og kvinder i Svendborg om at yde bidrag til de franske sårede. Denne udtalelse må af en eller an-

den være afluret — måske ved vinduerne ud mod vejen — og meldt til herredsfoged von Rosen. Skrumsager og lærer Mejer kom i forhør hos herredsfogeden, og Mejer truedes med embedsfortabelse og Skrumsager med arrest, hvis en sådan indsamling blev sat i værk her syd for Kongeåen, hvad der dog slet ikke havde været meningen. Desuden blev det forbudt lærer Mejer at komme hos H. D. Kloppenborgs, Peder Grams og Skrumsagers.

Da der i 1878 blev påbudt halvvejs tysk undervisning, kunne Mejer ikke være med mere. Han skriver i sognets liber daticus (dagbog): »1878 søgte jeg min afsked, hvilken ansøgning blev bevilget d. 24.-5. d. å. Da der ingen lærer blev ansat, blev jeg af distriktets beboere opfordret til at undervise børnene, hvilken gerning endte d. 26. juni, da jeg den 29. juni flyttede til Malt [Maltbæk], hvor jeg af biskoppen var kaldet til lærer og degn.«

Kun Kongeåen skiller Københoved fra Malt sogn, og Mejers navn og omdømme har sikkert været de Maltbæk beboere velbekendt og må anses for at være grunden til, at der da lærerembedet i Maltbæk og kirkesangerstillingen ved Malt kirke blev opslået, indkom et andragende »fra en stor mængde beboere« om at få Mejer indstillet som nr. 1. Sognerådet imødekom det fremsatte ønske; men af protokollen fremgår det, at der ikke har været fuld enighed derom, idet »i alt fald en del af sognerådet« har haft den i vore øjne morsomme og ubegribelige betænkelighed, »at Mejer, der indtil dato har været i embede i Slesvig (Kjøbenhoved), måske ikke burde indtage pladsen for en af de andre ansøgere *her fra landet*.«

Da indstillingen forelå, kørte Hans Didrik Kloppenborg med ham til biskoppen i Ribe, og da Klopp-

penborg, der først fik foretræde, kom ud igen, erklærede han, at han nu kunne ønske Mejer til lykke som degn i Maltbæk.

Malt-Folding sognerådsprotokol giver samme vidnesbyrd om Mejers kærlighed til skolen som de mundtlige overleveringer. Den siger, at man 30.-9. 1882 vedtog at give ham et bidrag af 40 kr., fordi han ved hjælp af en ung lærer havde holdt skole for de små børn i Maltbæk skole vinteren 1881-82. Det kan jo ikke være for pengenes skyld, han har påtaget sig dette ekstraarbejde. Og året efter hedder det, at »lærer Mejer sidste vinter har holdt hverdagsskole både for ældste og yngste klasse, og at skolekommissionen henstiller til sognerådet at give ham et lønningstillæg. Sognerådet var villigt hertil. Man tilstod ham 60 kr.«

Igennem denne frivillige udvidelse af undervisningen nåede Mejer frem til det, der utvivlsomt har været hans ønske og mål, at der for vinterhalvårets vedkommende blev indført hverdagsundervisning for kommunens skoler (aprob. af min. 21.-4. 1885).

Inden ministeriets godkendelse var Mejer imidlertid (1884) blevet forflyttet til sognets nordre skole, Estrupmark. Han medtog hertil bestillingen som kirkesanger, der hidtil havde været knyttet til degneembedet i Maltbæk, hvortil biskoppen havde kaldsretten. Mejer fik 23 arbejdsår i Estrupmark, og han viste også her nyt initiativ, idet han ved siden af sin almindelige lærergerning gennem en årrække gav en del unge mennesker fortsat undervisning, m. a. o. oprettede en art ungdomsskole, dog ikke af større omfang end de givne boligforhold tillod. Han tog sin afsked fra Estrupmark 1907, og den 23.-7. 1914 døde den foretagsomme og

»barneglade« lærer i Jelling. Da Mejer flyttede til Estrupmark i 1884, blev efterfølgeren i Maltbæk

P. K. Sørensen (1884-1914), der senere for sig og sine børn fik bevilling til at føre efternavnet Maltbæk.

Han var født i Gørding sogn 2.1. 1846. Her havde hans forældre en mindre landejendom. De var ikke velhavende og døde fra en børneflok på seks, og Sørensen måtte tidligt selv tjene til sit ophold og senere til sin uddannelse. Han var musikalsk og flink til at spille violin, så folkene på gårdene »var glade for den lille knægt, der sådan kunne underholde dem.« Som ung mand kom han til Ribe. En tid kørte han postruten Ribe-Skodborghus, tænkte på at gå til toldvæsenet, men valgte sluttelig lærergerningen.

Han var alle dage en fornuftig økonom; men lønnene var små, og det var ikke let at lægge så meget til side, at der kunne blive råd til at læse; men en vinter på Staby vinterlærerseminarium kunne han klare, og så var han da vinterlærer nogle vintre og en tid huslærer i Sønderjylland. Om sommeren arbejdede han videre ved landbrug, og omsider nåede han så vidt, at han i 1882, 36 år gl., kunne tage lærereksamen fra Gedved.

Han var derefter lærer i Hillerup ved Ribe i to år indtil 1884, da han blev forflyttet til Maltbæk, der trods tabet af kirkesangerbestillingen lønmæssigt var bedre. De første år havde Sørensen alle skolebørnene (61) i en klasse; men så trådte den nye ordning, som Mejer havde tilstræbt, i kraft, og der ansattes en vinterlærerinde. Ordningen blev den almindelig kendte vestjyske: hverdagsskole (her to klasser) om vinteren, om sommeren yngste klasse 5 dage ugentlig og ældste kun een, d.v.s.

praktisk talt hverdagsskole året rund for børn under 10 år. Det blev senere (dog ikke i Sørensens tid) forhøjet til det 11. og senere til det 12. år, hvorefter der ved næste undervisningsplans vedtagelse indførtes hverdagsundervisning for alle børn.

Den, som skriver disse linjer, og som blev Sørensens efterfølger, vil gerne bevidne, at børnene, da jeg tiltrådte, skønt han da var nær 70 år gl., havde solide kundskaber og var meget vel underviste. Han fordrede, at børnene skulle bestille noget og kunne deres ting. Han har fået det vidnesbyrd, at han var en pligtopfyldende mand, der krævede meget af sig selv. »Han kunne«, som en meddeler har skrevet til mig, »være streng, når det var nødvendigt, men undte gerne børnene al den glæde, de kunne få, når det ikke gik ud over undervisningen.«

De ældre i skoledistriktet mindedes med glæde de bibeltimer, han indbød til i skolen, ligesom mange mindes ham som en mand, der havde en egen evne til at tale med gamle og syge, og han var en flittig gæst, hvor der i sådanne tilfælde var brug for ham.

Igennem en lang årrække holdt han aftenskole for de unge. I ægteskabet med Anne Cathrine Jepsen fra Marup ved Skern var der en stor og dygtig børneflokk, der ligesom faderen var meget musikalske og spillede på alle mulige instrumenter, og forældrene magtede gennem et nøjsomt liv at lade dem allesammen læse, dels på seminariet og dels ved universitetet, og iblandt en række dygtige lærere og lærerinder af navnet Maltbæk er en del tillige kendt som kordegne og organister. Ved julefester og ved anden lejlighed kunne de danne et helt orkester til megen glæde for skolens venne- og

bekendtskabskreds. En bror til Sørensen var lærer Sørensen, Sneum, der ligeledes tog navn efter sin bostavn og ligeledes blev far til en flok særdeles velkendte skolefolk.

Foruden at være en dygtig lærer var Sørensen Maltbæk (han brugte aldrig selv det nye navn og andre heller ikke) en efter sin tid endogså fremragende landmand. Han købte en naboejendom og drev den sammen med skoleloddens 10 tdr. land, og der taltes senere ofte om hans to flotte sorte køreheste. Sine sidste år tilbragte han i Brørup, hvor han døde 3.-7. 1927. Han og hans hustru, der døde 1946, 90 år gl., ligger begravet på Malt kirkegård.

Sørensens efterfølger, *P. Gregersen* (1915-51), havde indtil da været lærer ved Holsted byskole, hvor den kendte skolemand, redaktør og senere folketingsmand, Chr. Sørensen, var førstelærer.

Biskoppen over Ribe stift havde stadig kaldsretten til embedet i Maltbæk, skønt kirkesangerbestillingen ved Mejers forflytning var fulgt med til Estrupmark. Kaldelsen lød pr. 1. februar, men da lærer Sørensen fratrådte 31. december, ville sognerådet for Malt gerne, at Gregersen tiltrådte straks efter juleferien, og det havde man intet at erindre imod i Holsted. Den lidet erfarne Gregersen heller ikke.

Imidlertid blev den ellers så flinke og elskværdige provst Gad, Veerst, der fra bispekontoret havde fået meddelelse om kaldelsesdatoen og på en eller anden måde havde fået at vide, at flytningen var sket en måned for tidligt, vred over ikke at være blevet spurgt og gik strengt i rette med synderen, men sluttede dog, som det vil ses af hans sidste skrivelse både med en »Guds velsignelse« og en venlig hilsen. I den første ingen af delene.

Anst m. fl. herreders provsti, 12. jan. 1915.

Skønt Deres kaldsbrev til Maltbæk først gælder fra 1. februar, og De således er bundet til Deres tidligere embede i Holsted til den tid, har jeg bragt i erfaring, at De dog har forladt Deres plads og er tiltrådt den nye. — Jeg kunne ønske en nærmere forklaring på, hvorledes dette forholder sig.

P. s. v. Chr. Gad.

Gregersen svarede:

Hr. provst Gad, Veerst!

Den 28. december 1914 gav biskoppen over Ribe stift mig tilsagn om lærerembedet i Maltbæk, og sognerådet for Malt anmodede mig derfor om at begynde i Maltbæk skole 7. jan., for at skolen ikke skulle lide under, at der kom en vikar som mellemmand mellem den fratrædende lærer og mig. Førstelærer Søgaard, Holsted, og Holsted sogneråd ville ligeledes, når der skulle skiftes lærer, helst, at den nye kunne begynde straks ved skolens begyndelse efter juleferien, og sognerådet havde der allerede antaget vikar, der var mødt, inden jeg rejste. Da begge sogneråd og lærer Søgaard foreslog og medvirkede til denne ordning, faldt den tanke mig ikke ind, at jeg begik noget ulovligt ved at gå ind derpå.

Jeg beklager, at jeg ikke forinden har indhentet skoledirektionens tilladelse dertil, og ansøger herved om, at den må blive mig givet.

Maltbæk skole, den 13. jan. 1915.

P. Gregersen.

Provsten sluttede derpå med følgende skrivelse:

Hr. lærer Gregersen.

Tilladelse til at fraflytte Deres embede, før Deres kaldsbrev har løst Dem fra det, har jeg ingen ret

til at give Dem. — På den anden side finder jeg for mit vedkommende ingen anledning til at gøre mere ved den sag, da det nu engang er sket. — Jeg kan kun undres over, at en lærer kan være af den mening, at man kan fra- og tilflytte et embede efter en privat overenskomst. Et embede er ingen tyendeplads.

Jeg vil da ønske Dem til lykke med Deres nye embede og Guds velsignelse over gerningen.

Med venlig hilsen.

Chr. Gad.

I 1894 var der tilbygget et nyt klasseværelse (indtil da kun eet) for at give plads til yngste klasse, der hidtil var blevet undervist i lejede stuer forskellige steder i distriktet. Den gamle bygning fra 1858 var imidlertid nu meget forfalden. Der var ikke hul mur, og der var bygget i ler, så slyngplanter groede igennem og ind i stuerne. Sognerådet havde derfor lovet ansøgerne, at der ville blive bygget ny skole. Dette skete også i sommeren 1915, inden prisstigningerne under første verdenskrig satte ind, og to klasseværelser + en særdeles rummelig lærerlejlighed og et par værelser til vinterlærerinden opførtes for den i vor tid usandsynlige pris af 13.323 kr. Hertil kom et udhus til 1.327 kr.; ialt 14.550 kr.

1920 omdannedes vinterlærerindeembedet til forskolelærerindeembede, og i dette ansattes lærer Gregersens hustru Johanne Gregersen. Hun var født 12. aug. 1890 i Allerup præstegård (Sneum sogn), datter af sogneprest N. S. Nielsen, lærerindeeksamen fra Ribe sem. 1912, følgende år statens eetårige kursus i gymnastik, 16. okt. 1915 gift med Peder Gregersen, f. 13. novbr. 1889 på Næsborg Vestergård v. Løgstør. Data: Jebjerg og Krabesholm højskoler 1906-07, lærereksamen (Ranum)

1910, vikar i V. Hornum 1910-12, lærer ved Holsted byskole 1912 og førstelærer i Maltbæk 1915-51.

Medlem af Malt sogns kommunale hjælpekasse 1921-29 (formand 1925-29), medlem af menighedsrådet 1949-51, formand for Bækkekredsens retsforbund 1925-32, landsformand for retsforbundet 1953-55, medlem af folketinget 1932-43 og 1950-53, medlem af folketingets finansudvalg 1940-43 og 1950-53, medredaktør af »Retspolitiken« 1937-41, medlem af Danmarks lærerforenings hovedbestyrelse 1948-52 og fra 1956.

Da ægteparret Gregersen i 1951 tog deres afsked, var lærermangelen på grund af krigstidens store fødselsoverskud stor, men da boligmangelen samtidig gjorde det vanskeligt for de unge at skaffe sig lejlighed, blev der en chance for såvel skolekommissioner på landet, hvor der var embedsbolig, som for lærerpar, når der på samme tid blev et lærer- og et lærerindeembede ledigt, og »Berlingske Aftenavis« knyttede derfor efter indstillingen til de to ledigblevne poster under overskriften »Ægtepar foretrækkes« nogle betragtninger, hvori det bl. a. hed: »Malt skolekommission ved Vejen har ved indstilling af førstelærer og lærerinde efter folketingsmand Gregersen og hustru, der har taget deres afsked, sørget for en absolut helgardering, idet alle tre indstillede er lærere, som er gift med lærerinder. Indstillet som nr. 1, 2 og 3 til de to embeder blev hhv. Poul Krogh Petersen og frue, Odder, Mogens Ditlev Andersen og frue, Nordborg, og Aage Kleve og frue, Starup.«

Poul Krogh Pedersen, f. i Lintrup skole ved Holsted 1920, dim. fra Åarhus seminarium 1948 og hustru Inger Krogh P., f. Dinesen 1918, dim. Vejle forskolesem. 1946, havde været ansat ved Odder

private realskole 1948-52, hvorfra de kaldedes til Maltbæk. Deres virksomhed her blev dog af kort varighed, idet de begge 1. april 1955 ansattes ved Gram borger- og realskole (Sønderjylland).

Mogens Ditlef Andersen, f. i Århus 15. jan. 1923, og hustru *Agnete Østergård A.*, f. Petersen i Østergård, Lyhne sogn, 18. juni 1924, der havde været indstillede sammen med de foran nævnte lærerpar, søgte påny embederne og blev ansatte fra 1. aug. 1955. M. D. Andersen var dim. fra Jelling 1945, efter soldatertiden lærer i Uge pr. Tinglev 1947-50, Nordborg 1950-52 og førstelærer i Hestkjær pr. Krogager 1952-55. Han blev 1949 gift med *Agnete Østergaard Petersen*, dim. fra Tønder 1950. Efter et års forløb i Maltbæk, blev hun ansat i et nyoprettet lærerembede, og forskolelærerindeembedet blev opløst ledigt.

Igennem en lang årrække havde der i Malt sogn været strid om centralskole eller ikke centralskole. Distriktets beboere fastholdt imidlertid gennem årene ønsket om at bevare deres gamle skole, og skolemyndighederne imødekom dette ønske. I 1956 udbyggedes Maltbæk skole fuldt ud efter fordringerne efter skoleloven af 1937. Tilbygningen kostede denne gang ca. 250.000 kr.

Skolen har eksisteret siden 1741 (på den nuværende plads siden 1858), og efter de økonomiske investeringer, der nu er foretaget, tør det vel antages, at den vil bestå endnu langt ud i fremtiden.
